

Проблемні аспекти розвитку сільського господарства

Герасимів З.М.

кандидат географічних наук,
доцент кафедри економіки підприємства
Відокремленого підрозділу Національного університету
біоресурсів і природокористування України
«Бережанський агротехнічний інститут»

Статтю присвячено аналізу сучасного стану, проблемам розвитку та функціонування сільського господарства, пошуку шляхів та пропозицій для забезпечення перспективного розвитку галузі. Стимулювання та підтримка сільгоспвиробників, інноваційна спрямованість виробництва, розвиток органічного землеробства сприятимуть підвищенню ефективності, забезпеченню належної якості та конкурентоспроможності виробленої продукції.

Ключові слова: сільське господарство, земельні ресурси, органічне землеробство, інноваційні технології, ефективність, сільськогосподарські підприємства.

Герасимив З.Н. ПРОБЛЕМНЫЕ АСПЕКТЫ РАЗВИТИЯ СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА

Статья посвящена анализу современного состояния, проблемам развития и функционирования сельского хозяйства, поиску путей и предложений для обеспечения перспективного развития отрасли. Стимулирование и поддержка сельхозпроизводителей, инновационная направленность производства, развитие органического земледелия будут способствовать повышению эффективности, обеспечению надлежащего качества и конкурентоспособности производимой продукции.

Ключевые слова: сельское хозяйство, земельные ресурсы, органическое земледелие, инновационные технологии, эффективность, сельскохозяйственные предприятия.

Herasymiv Z.M. THE PROBLEMATIC ASPECTS OF AGRICULTURE

This article is devoted to analyzes the current state, problems of development and functioning of agriculture, finding ways and suggestions to provide perspective development of the agriculture sector. The promote and support of farmers producing, innovative orientation of production, the development of organic farming will improve efficiency, ensuring adequate quality and competitiveness of products.

Keywords: agriculture, land resources, organic agriculture, innovative technologies, efficiency, agricultural enterprises.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сільське господарство є важливою та перспективною галуззю економіки України. Забезпечуючи населення якісними та доступними продуктами харчування та формуючи продовольчий фонд, створюючи сировинну базу для харчової та легкої галузей промисловості, займаючи значне місце в експортному потенціалі, галузь впливає на економічну безпеку країни. На фоні позитивних зрушень, що відбуваються в галузі, існує багато невирішених проблем. Економічна та політична нестабільність, недосконалість законодавства, відсутність належної системи державної підтримки підсилюють негативні тенденції, які простежуються в сільському господарстві на протязі тривалого періоду часу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченням сучасного стану та проблемних аспектів розвитку сільського господарства займаються українські науковці, серед яких:

О.В. Шубравська, Л.М. Мельник, М.Й. Малік, А.В. Лісовий, П.Т. Саблук, В.К. Збарський, О.М. Бородіна, М.П. Талавирия, В.Я. Месель-Веселяк та ін. Однак проблеми, що існують у галузі, потребують проведення подальших досліджень та пошуків шляхів їх ефективного вирішення як у межах окремих регіонів, так і країни у цілому.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Зменшення виробництва окремих видів продукції сільського господарства, зростання залежності від імпорту негативно позначаються на продовольчій безпеці країни. Проблема досліджується в загальному вигляді, однак необхідно шукати нові підходи до вирішення завдань раціонального використання потенціалу аграрного сектору, підвищення конкурентоспроможності виготовленої продукції та розвитку сільського господарства на інноваційних засадах у контексті євроінтеграції.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є аналіз проблем та негативних тенденцій у розвитку сільського господарства, пошук шляхів та засобів забезпечення ефективного функціонування галузі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сільське господарство є традиційною галуззю для України, яке забезпечує 10,4% ВВП. У сільській місцевості проживає 31% населення країни. В Україні є необхідні передумови для розвитку сільського господарства, зокрема родючі ґрунти (третина світових запасів чорноземів), сприятливі агрокліматичні умови, сформовані традиції господарювання, достатня кількість трудових ресурсів. Але, маючи значні переваги для виробництва сільськогосподарської продукції, українські аграрії значно відстають від європейських за показниками врожайності, продуктивності, ефективності виробництва та забезпечення якості продукції.

Сільське господарство є дотаційною галуззю в багатьох країнах. Заходи державної підтримки та фінансування сільськогосподарського виробництва в Україні не здійснюються на належному рівні, що негативно позначається на розвитку галузі та забезпеченні конкурентоспроможності виробленої продукції на внутрішньому та зовнішніх ринках.

Кризовий стан, в якому перебуває економіка України, впливає і на розвиток сільського господарства. Зменшення експорту та наповнення ринку імпортованими продуктами харчування, які до того ж не завжди належної якості, негативно позначаються на діяльності вітчизняних товаровиробників.

Конкурентні позиції вітчизняної сільськогосподарської продукції на зовнішніх ринках не є стабільними внаслідок незавершеності процесів адаптації до європейських вимог щодо якості та безпечності харчових продуктів, значних коливань цін на світовому ринку, нестійкості торговельних відносин із країнами-імпортерами. Низькі темпи техніко-технологічного оновлення виробництва, зростає рівень зношеності техніки, переважає використання застарілих технологій, збільшується вартість невідновних природних ресурсів у структурі собівартості виробництва вітчизняної сільськогосподарської продукції, зростає залежність виробництва від природно-кліматичних умов, обмежений доступ до фінансових ресурсів [2].

Активні процеси входження України в європейські та світові структури створюють можливість для розширення ринків збуту ви-

робленої продукції, однак невідповідність її міжнародним стандартам створює перешкоди для сільгоспвиробників отримати високі прибутки від своєї діяльності. Перспективним є розвиток органічного землеробства, однак необхідна державна підтримка товаровиробників, що прагнуть вийти зі своєю продукцією на зовнішні ринки. Негативним є зниження інвестиційних надходжень у галузь, не всі регіони є привабливими для інвесторів.

Сільське господарство повинно стати надійною основою соціально-економічного розвитку сільських територій та країни загалом. За належного рівня підтримки та сприяння з боку держави галузь допоможе вирішити проблеми виходу країни з кризи.

Необхідно провести заходи щодо реформування агропромислового комплексу та переведення його на інноваційні засади розвитку, збільшити інвестиційну привабливість, підвищити конкурентоспроможність виробленої продукції.

Сільськогосподарське виробництво характеризується сезонністю та значною залежністю від природно-кліматичних умов. Високий рівень зношеності матеріально-технічних засобів, низький рівень оплати праці працівників галузі (3 916 грн. у 2016 р.), відсутність належних умов для життя і праці населення у селах, недосконала система кредитування та страхування, недостатня підтримка з боку держави малих форм господарювання на селі, диспаритет цін на продукцію сільського господарства та промисловості, відсутність належної мотивації у працівників аграрної сфери перешкоджають реалізації трудового потенціалу сільської місцевості та забезпеченню ефективного розвитку сільського господарства. Простежується тенденція до старіння кадрів у сільському господарстві, причиною якої є відсутність належних умов життя та праці сільської молоді, значна частина селян перебуває за межею бідності. Нерозвиненість процесів спеціалізації, концентрації та кооперації виробництва створює перешкоди для отримання високих результатів, підвищує затрати на виробництво продукції. Поширення хвороб рослин та тварин негативно впливає на якість продукції, ефективність її виробництва.

Використання застарілої техніки та технологій, неможливість придбати нові машини та обладнання знижують прибутковість сільськогосподарського виробництва.

Підвищення цін на сільськогосподарську продукцію в умовах низького платоспромож-

ного попиту населення загострює соціальну напруженість, але продаж виробленої продукції за заниженими цінами в умовах постійного подорожчання енергетичних, паливно-мастильних матеріалів, мінеральних добрив, машин та обладнання призведе до збитковості аграрного виробництва. Однак на вартість продуктів харчування впливає не лише вартість сировини, але й переробна промисловість, торгівля, затрати на транспортування. Часто наживаються посередники, а не безпосередні виробники продукції.

Нині назріло багато проблем, пов'язаних із нераціональним використанням земельних ресурсів. Деградація ґрунтів, зниження їх родючості, забруднення, непродумана меліорація, виснаження через недотримання сівозмін та вирощування монокультур, недостатнє внесення органічних добрив, натомість значне внесення на окремих територіях мінеральних добрив, отрутохімікатів та засобів захисту рослин негативно позначаються на ефективності сільськогосподарського виробництва.

Використання інноваційних технологій забезпечить підвищення врожайності та продуктивності, зниження втрат під час збирання, транспортування, зберігання та переробки сировини.

Необхідно забезпечити державну підтримку галузі шляхом розроблення та впровадження програм розвитку найменш прибуткових галузей рослинництва і тваринництва, прийняти відповідні законодавчі акти для захисту сільгоспвиробників. Тваринництво є більш затратною галуззю, ніж рослинництво, тому потребує більшої дотаційної підтримки.

Нині набув поширення кооперативний рух, однак не всі розуміють мотивів об'єднання в кооперативи, тому необхідно довести до населення потрібну інформацію, на конкретних прикладах розкрити переваги, які отримають виробники після вступу в кооператив.

Заходи, спрямовані на підтримку сільськогосподарства, повинні поєднуватися з розвитком сільських територій, забезпеченням умов для нормальної життєдіяльності сільського населення.

Сільгоспвиробники повинні прагнути не лише до підвищення ефективності виробництва та максимізації прибутку, але й турбуватися про те, щоб вироблена продукція не завдавала шкоди споживачам. Продукти харчування повинні бути збалансованими за основними компонентами та відповідати кри-

теріям якості, тому увагу треба звернути на розвиток органічного землеробства, яке хоча й є більш затратним, однак перспективним та екологічнобезпечним. Продукція органічного землеробства користується попитом як усередині країни, так і за її межами.

Для вирішення проблем розвитку сільськогосподарства необхідно вжити низку заходів:

- підвищити рівень продовольчої безпеки шляхом збільшення виробництва продуктів харчування належної якості;
- встановити пільговий режим оподаткування для новостворених, малих підприємств та таких, що проводять заходи з відновлення родючості ґрунтів;
- забезпечити перехід до сталого сільськогосподарства та сталого розвитку сільських територій;
- збільшити експортний потенціал галузі, але за рахунок не сировини, а готової продукції з високою доданою вартістю;
- завершити проведення земельної реформи;
- зменшити енергозатратність виробництва, використовувати альтернативні джерела палива та енергії, що дасть змогу знизити собівартість виробленої продукції;
- підвищити ефективність системи управління в сільському господарстві;
- забезпечити переведення сільськогосподарства на інноваційні засади розвитку;
- розробити та запровадити систему страхування сільськогосподарських ризиків;
- вдосконалити фінансово-кредитну систему;
- сприяти залученню інвестицій, у тому числі іноземних, у розвиток окремих галузей рослинництва і тваринництва;
- наблизити законодавство України у сфері сільськогосподарського виробництва до міжнародних стандартів;
- на наукових засадах оптимізувати структуру землекористування;
- запобігати процесам деградації, забруднення та виснаження земель сільськогосподарського призначення, зниження їх якісних показників;
- використовувати високоврожайні сорти рослин та продуктивні породи тварин;
- збільшити внесення органічних добрив та сприяти виробництву безпечної та якісної продукції;
- надавати державну підтримку виробникам в отриманні сертифікатів якості для виходу на зовнішні ринки;

- забезпечити розвиток системи аграрної логістики;
- стимулювати виробництво сільськогосподарської продукції в особистих селянських господарствах;
- підтримати підприємницьку ініціативу на селі;
- гармонізувати законодавство в аграрній сфері з європейським та світовим;
- встановити систему штрафів за порушення норм землекористування;
- надавати підтримку малозабезпеченим категоріям населення для задоволення їх потреб у продуктах харчування територій.

Висновки з цього дослідження. Сьогодні необхідна активна позиція держави у вирішенні проблем розвитку сільського господарства, переведення його на інноваційні засади, збільшення фінансової підтримки, підвищення якості, конкурентоспроможності виробленої продукції на внутрішньому та зовнішніх ринках, забезпечення доступності продуктів харчування для всіх верств населення. Увагу слід звернути також на екологічну безпеку виробленої продукції, зниження негативного впливу на довкілля, відновлення родючості ґрунту, забезпечення сталого розвитку сільського господарства та сільських територій.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Збарський В.К. Сталий розвиток сільських територій: проблеми і перспективи / В.К. Збарський // Економіка АПК. – 2010. – № 11. – С. 129–136.
2. Концепція Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року (проект) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://minagro.gov.ua/apk?nid=16822>.
3. Концепція розвитку сільських територій [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995-2015-%D1%80>.
4. Малік М.Й. Сталий розвиток сільських територій на засадах регіонального природокористування та еколого-безпечного агропромислового виробництва / М.Й. Малік, М.А. Хвесик // Економіка АПК. – 2010. – № 5. – С. 3–12.
5. Месель-Веселяк В.Я. Економічні передумови забезпечення розширеного відтворення сільськогосподарського виробництва в Україні / В.Я. Месель-Веселяк // Економіка АПК. – 2011. – № 3. – С. 9–16.
6. Результати і проблеми реформування сільського господарства України / Ю.О. Лупенко, П.Т. Салук, В.Я. Месель-Веселяк, М.М. Федоров // Економіка АПК. – 2014. – № 7. – С. 26–38.
7. Шубравська О.В. Інноваційні трансформації агропродовольчого сектора економіки: світові тенденції та вітчизняні реалії / О.В. Шубравська // Економіка і прогнозування. – 2010. – № 3. – С. 90–102.